

Kupinga Unyanyapaa na Ubaguzi kwa Watu Waishio na Virusi vya UKIMWI/ UKIMWI

Tenzi, Mashairi, Ngonjera, Kaswida
na Michezo ya Kuigiza kwa Kutumia
Mafunzo ya Shule za Jumapili

Aprili 2008

Jumuia ya Kikristo Tanzania (CCT) Ikishirikiana na
USAID | Health Policy Initiative, Task Order 1

Kitabu hiki kimeandaliwa kwa msaada kutoka kwa U.S. Agency for International Development kwa njia ya Task Order 1 of the USAID | Health Policy Initiative ndani ya Contract No. GPO-I-01-05-00040-00. Mradi huu wa Health Policy Initiative Task Order 1 unagharimiwa chini ya mfuko wa Dharura wa Rais wa Marekani unaoshughulikia VVU/UKIMWI (PEPFAR). Mradi huu unatekelezwa na Constella Futures pamoja na Centre for Population and Development Activities, the White Ribbon Alliance, Futures Institute, and Religions for Peace.

Kupinga Unyanyapaa na Ubaguzi kwa Watu Waishio na Virusi vya UKIMWI/ UKIMWI

Tenzi, Mashairi, Ngonjera, Kaswida
na Michezo ya Kuigiza kwa Kutumia
Mafunzo ya Shule za Jumapili

Aprili 2008

Jumuia ya Kikristo Tanzania (CCT) Ikishirikiana na
USAID | Health Policy Initiative, Task Order 1

YALIYOMO

Utangulizi.....	1
Nyimbo:	
Wimbo wa Kuhamasisha Kupima.....	2
Wimbo: Yatima na UKIMWI.....	3
Ngonjera: Kuacha Uzinzi.....	4
Shairi:	
Jamii Inapotutenga.....	6
Kupima kwa Hiari.....	8
Tuache Uzinzi.....	10
Ngonjera:	
Watoto na UKIMWI.....	11
Watoto Tushikamane UKIMWI Kuuondoa.....	13
Shairi:	
Unyanyapaa kwa Yatima.....	15
Upendo kwa Watoto Kuondoa	
Unyanyapaa.....	17
Kunyanyapaa Watoto Yatima.....	19
Uzinzi ni Mwiko.....	21
Ngonjera:	
Kunyanyapaa.....	23
Uzinzi Ni Hatari.....	25

Shairi: UKIMWI Haubagui Sisi Bado Twabagua.....27

Nyimbo:

Wimbo: Dunia Hii.....29

Wimbo: Yaliyotabiriwa..... 30

Simulizi:

Tahadhari Dhidi Ya Maambukizi Ya VVU.....31

Tupige Vita VVU Na UKIMWI.....34

Michezo Ya Kuigiza 36

Igizo Namba 1: Unyanyasaji Wa

Wanafunzi Wa Kike Shuleni.....36

Igizo Namba 2: Tusiwanyanyapae

Wanaoishi Na Virusi Vya UKIMWI (VVU).....38

Igizo Namba 3: Tahadhari Dhidi ya

Maambukizi ya Virusi vya UKIMWI.....41

UTANGULIZI

Kazi hii ya kuchapisha kijitabu hiki imefanyika kwa ushirikiano kati ya Jumuiya ya Kikristo Tanzania (CCT) na USAID | Health Policy Initiative, Task Order 1 ikiwa ni njia mojawapo ya kuimarisha jitihada za serikali za Tanzania na Marekani kupambana na janga la UKIMWI. Ushirikiano baina ya taasisi hizi umefanikisha kuandaliwa kwa kitabu hiki ikiwa ni mchango wa walimu wa Shule za Jumapili kutoka mikoa ya Dodoma na Morogoro.

Ni matarajio ya CCT na Health Policy Initiative kuwa kitabu hiki kitatoa mchango mkubwa kwa jamii kupitia mafunzo ya kidini kwenye Mekanisa na katika kupiga vita Unyanyapaa na Ubaguzi unaotokana na VVU na UKIMWI.

WIMBO WA KUHAMASISHA KUPIMA

Mpendwa Rais wetu
Katangaza kote kote
Watu wote wakapime
Afya zetu tufahamu

Jambo moja ni muhimu
Ushauri kuupata
Wewe utaishi vyema
Na kazi utazifanya   x 2

Kupima usiogope
Ndiyo mwanzo tumaini
Viongozi mkapime
Mungu awajalieni

Watoto msituache
Twapenda nayo masomo
Tukijua ni hakika
Mungu naye atukuzwe

WIMBO: YATIMA NA UKIMWI

Watoto twahuzunika kuhusu gonjwa la UKIMWI
Kweli dunia inatisha na janga hili la UKIMWI

x 2

Kiitikio: Jamani vifoo
Oo vifo vya ugonjwa wa UKIMWI
Vifo vimeenea

x 2

Mungu Baba tusikie watoto tunateseka
Unyanyapaa umezidi Mungu baba tusikie

x 2

Kiitikio

Watoto baki yatima hatuna baba wala mama
Ukiuliza ni nini wamekufa kwa UKIMWI

x 2

Kiitikio

Wape moyo wa huruma wanaolea yatima
Yatima twanyanyapaliwa kilio chetu tusikie

x 2

Kiitikio

NGONJERA: KUACHA UZINZI

Uwanjani naingia, machache kufahamisha
Dunia imeharibika, gonjwa lisilo na tiba
Gonjwa lisilochagua, mkubwa wala mdogo
Mwenzenu najiuliza, gonjwa hili gonjwa gani?

Ndugu yangu sikiliza, nikutoe ukiziwi
UKIMWI umeingia, hauna tiba wala kinga
UKIMWI umeua wengi, wengine wako hatarini
Tuepuke dhambi uzinzi, tunusuru maisha yetu

Sielewi usemalo, tuepuke uzinzi
UKIMWI gonjwa gani, liondoe desturi
Kurithiana wajane, latoka enzi na enzi
Tuepukeje uzinzi, tukiuke mila zetu?

Zibua lako sikio, nikutoe ukiziwi
UKIMWI hauna mila, popote unaingia
Maambukizi kwa hakika, ni kufanya uzinzi
Tuepuke dhambi uzinzi, tunusuru maisha yetu

Inaniwia vigumu, kutambua usemalo
Imani imedumu, enzi za babu zetu
Mawazo waliazimu, hakuwepo mpinzani
Janga hili latoka wapi, babu zetu wasijue?

Sikiliza kwa makini, Bwana Yesu asemavyo
Watoto aliwataka, wanafunzi wakazuia
Hao na waje kwangu, Mbingu waandaliwa
Yesu awe kimbilio, kwa kila ajae kwake.

Nyongeza:

Sikiliza kwa makini, Bwana Yesu asemavyo

Amri zake kumbuka, kamwe usizini

Achana na mila potofu,

Yesu awe kimbilio, kwa kila ajae kwake

Sasa nimetambua uzinzi ni hatari

Mila zilizo potofu, ndugu zangu tuzikimbie

Tumepoteza ndugu zetu, hakika bila kujua

UKIMWI gonjwa hatari, UKIMWI umeua wengi

Watoto twashangilia, mbingu twaandaliwa

Wote twende kwa Yesu, kumwamini ni uzima

Mwanamke kisimani, ajulishwa mambo yake

Mtu huyu mtu gani, atambua mawazo yetu?

Sasa ninafurahia, shetani ameze wembe

Kwa Yesu ninajikita, imani nitaishika

Watoto twende kwa Yesu naye atatubariki

Hekima na ufahamu, vyote vyatoka kwake

Tukiishika imani, UKIMWI utatoweka

Mungu tumwogope, na dhambi twazikimbia

Kila appendaye haki, na aukimbie uovu

Amani, haki na upendo, vyote vyatoka kwake.

SHAIRI: JAMII INAPOTUTENGA

Hodi hodi twaingia, uwanjani twajimwaga
Ni watoto tunalia, misaada tunaomba
Wazazi wametwaliwa, na Mungu wetu Muumba
Upweke umetusonga, msaada uko kwa nani?

Wazee hata vijana, kwa makini sikiliza
Mengi tutawaeleza, na hivyo kusikiliza
Watoto twanyanyasika, wenzetu kutukimbia
Upweke umetusonga, msaada uko kwa nani?

Ndugu zetu kututenga, na mali kutunyang'anya
Ugumu tunauona, watoto twanyanyasika
Faraja kwetu hatuna, huruma tunaziomba
Upweke umetusonga, msaada uko kwa nani?

Majumbani mashuleni, wenzetu kutukimbia
Hatuna tena thamani, tumaini na faraja
Twakimbiwa mashuleni, madawati watuhama
Upweke umetusonga, msaada uko kwa nani?

Mabaya yakitufika, nyumbani kuna uwezo
Ndugu watajitokeza, watauzua mzozo
Shangazi nitawatunza, wababa nao mzozo
Upweke umetusonga, msaada uko kwa nani?

Wagonjwa wa majumbani, haki zao hawapewi
Hawana tena thamani, wanateseka jamani
Macho tuyafumbueni, wote na tuwe makini
Upweke umetusonga, msaada uko kwa nani?

Mungu kawasisitiza, na tulelewe vizuri
Chakushangaza ni kwamba, mwakiuka maadili
Na watoto mwatufanya, majumbani makufuli
Upweke umetusonga, msaada uko kwa nani?

Bwana Yesu alisema, upendo udumisheni
Watu wa kila namna, wema tufanyianeni
Ndugu wanapotutenga, Yesu atukusanyeni
Upweke umetusonga, msaada uko kwa nani?

Na ujumbe umefika, masikio yazibuka
Malezi kutupatia, ya Mungu kushikilia
Yesu wetu ni muweza, atawezesha na haya
Upweke umetusonga, msaada uko kwa nani?

Tamati tumefikia, ujumbe twaukazia
Watoto tunakazia, malezi kutupatia
Ibada kuzingatia, Mungu atatuongoza
Upweke umetusonga, msaada uko kwa nani?

SHAIRI: KUPIMA KWA HIARI

Hodi hodi twaingia, twaja na letu shairi
Shairi kuwaletea, sikiliza kwa makini
Leo ninawaambia, gonjwa hili ni hatari
Tukapime afya zetu, afya zetu ziwe bora.

Elimu bora kupewa, na ushauri kupewa
Watoto kuwapeleka, kwenye vituo nasaha
Ushauri kupatiwa, bila wengine kukosa
Tukapime afya zetu, afya zetu ziwe bora

Jambo la kuzingatia, ushauri kuupata
Rais wetu mpendwa, kote kote katangaza
Watoto bila kuachwa, na watu wote kupima
Tukapime afya zetu, afya zetu ziwe bora.

Ua baya haliliki, hata nyuki hutapika
Nasi tungekuwa nyuki, madhara kuyaepuka
Nchi zingejaa haki, madhara kuyaepuka
Tukapime afya zetu, afya zetu ziwe bora

UKIMWI gonjwa hatari, UKIMWI waua wengi
Kupima ni tahadhari, tuishi kwa tumaini
Vishawishi epukeni, tuishi kwa tahadhari
Tukapime afya zetu, afya zetu ziwe bora.

Nchi yaingia shida, shida inabisha hodi
Juhudi na jitihada, bali shida inazidi
Washauri wanasaha, ushauri wautoa
Tukapime afya zetu, afya zetu ziwe bora
Shida kwetu imeranda, UKIMWI umeshamiri

Shida haina pakwenda, sote na tuepukeni
Mayatima tunaachwa, tunaranda mitaani
Tukapime afya zetu, afya zetu ziwe bora

Tukimbilie kwa nani, atuokoe maisha
Kwa tumaini tuishi, kimbilio ni Muumba
Msaada wetu wapi, msaada ni kwa Bwana
Tukapime afya zetu, afya zetu ziwe bora

Mkumbatie Muumba, aponye maisha yako
Bwana Yesu ni muweza, hakuna limshindalo
Watoto aliwaita, Yesu awe kimbilio
Tukapime afya zetu, afya zetu ziwe bora

Sikiliza kwa makini, Yesu anatushauri
Maovu tuepukeni, Mungu tumuogopeni
Tukiishika imani, tutaepuka UKIMWI
Tukapime afya zetu, afya zetu ziwe bora

Kanisani tuingie, natukeshe kwa maombi
Nchi na tuiombee, watoto wa mitaani
Muumba natumuite, atunusuru jamani
Tukapime afya zetu, afya zetu ziwe bora

Tamati tumefikia, mengi mmeyasikia
Jukumu kuitikia, UKIMWI kutokomeza
Kalamu twaweka chini, wino umetuishia
Tukapime afya zetu, afya zetu ziwe bora.

SHAIRI: TUACHE UZINZI

Uwanjani twaingia, machache kuyaeleza
Jambo moja kueleza, naomba kuzingatia
Kaka dada sikiliza, ninaomba sikiliza
Rusha rusha yaumiza, motoni utaingia

Jambo moja zingatia, ukahaba ni tatizo
Uacheni ukahaba, jambo hilo ni tatizo
UKIMWI unaenezwa, zaidi sana watoto
Rusha rusha yaumiza, motoni utaingia

Ulevi nao changia, vijiweni kujiweka
Ngoma nazo zachangia, UKIMWI enea sana
Disko nazo zachangia, UKIMWI enea sana
Rusha rusha yaumiza, motoni utaingia

Matendo haya ya mwili, hofu hakuna kabisa
Kumi tisa mstari, tano sura utapata
Galatia mstari, humo ndimo utapata
Rusha rusha yaumiza, motoni utaingia

UKIMWI nao watisha, hatari sana wauwa
Wazee hata vijana, watoto tunateseka
Uacheni ukahaba, UKIMWI tutaupona
Rusha rusha yaumiza, motoni utaingia

Watoto tunateseka, tumebakia yatima
Wazazi wametoweka, UKIMWI wawamaliza
Sasa tunanyanyasika, UKIMWI watunyanyasa
Rusha rusha yaumiza, motoni utaingia

Mkumbuke Muumba wenu, siku za maisha yenu
Tanuru ni kwa dhahabu, kumtwanga mpumbavu
Utatoka upumbavu, kumtoa nazo nguvu
Rusha rusha yaumiza, motoni utaingia

Hapa mwisho twafikia, ni mengi tumeyasema
Uzinzi kuukataza, UKIMWI kutokomeza
UKIMWI unatuuwa, hakika hauna dawa
Rusha rusha yaumiza, motoni utaingia.

NGONJERA: WATOTO NA UKIMWI

Hodi hodi uwanjani, jambo moja kuuliza
Sijaelewa jamani, sasa nataka uliza
UKIMWI ni nini, ni nani hasa ausika
Niambieni niambieni nami nipate kujua

Acha mtoto kushangaa, imeharibika dunia hii
UKIMWI hakika gonjwa, lisilotibika mwishoni
Wataalamu wahangaika, jinsi kutibu UKIMWI
UKIMWI hauna dawa, tuwe makini tutakufa

UKIMWI hauna rika hauchagui mkubwa wala mdogo
Watoto duniani twateseka, ni huo UKIMWI watutesa
Watoto wabakia yatima, malezi yaliyo bora kukosa
UKIMWI hauna dawa, tuwe makini tutaisha

Baba mama wamekufa, ni UKIMWI umewaua
Ndugu wote watukimbia, kila pande kutunyanyapaa
Haki zetu tumekosa, na amani kutoweka
Wazazi mko wapi sasa, watoto wenu twaangamia

Tutembelee vyetu vituo, ni wadogo waachwa
Yatima Mungu walia, sikiliza vilio vyao
Wazidi kunyanyasika, ni uyatima wawatesa
Tukatoe misaada, mayatima tutembelee

Watoto tuombe Mungu, vishawishi tuepuke
Mababa yenye tabia chafu, yazidi kutunyanyasa
Twanyanyaswa kijinsia, na kubakwa kikatili
Watoto tushikamane, maovu haya tutayashinda

Mungu wetu Mwenyenzi, tusaide watoto wako
Twahitaji mema mapenzi, na baraka zako zitawale
Maovu haya ya dunia, yatuangamiza watoto
Janga hili la UKIMWI, Mwenyenzi Mungu tuondolee

Jamii ya Tanzania, tubadili tabia zetu
Tukubali kubadilika, kwa wakati tulionao
Tusikumbatie maovu, UKIMWI kuuendeleza
Jamii tushikamane, UKIMWI kuuondoa

Mwenyenzi Mungu tusimwache, yeye ndiye mlinzi
Ajua kuishi kwetu, ajua kuondoka kwetu
Tuache uzinzi, UKIMWI kutoenea
Jamii tushikamane, UKIMWI kuuondoa

Hapa mwisho tumefika, tufikirie yatupatayo sasa
UKIMWI tuukatae, na uyatima utapungua
Jamii tutaishi kwa amani, na haki zote kupata
Jamii tushikamane, UKIMWI kuuondoa.

NGONJERA: WATOTO TUSHIKAMANE UKIMWI KUUONDOA

Hodi hodi twaingia, uwanjani tumefika
Salamu zetu twatoa, pokeeni kwa upendo
Ni mengi tunayatoa, twaomba msikilize
UKIMWI janga hatari, jamii twamalizika

Shukrani twazitoa, kwa Mungu wetu Mwenyenzi
Kwa mapenzi yake mema, ya Baraka kwetu sisi
Kwani ni siku teule, UKIMWI kuuangamiza
UKIMWI janga hatari, jamii twamalizika

Watoto wa Tanzania, tuabudu kwa pamoja
Kwa Mungu tuu pamoja, UKIMWI tuangamize
Kwa Yesu tu rangi moja, tushiriki kwa pamoja
Tushikamane watoto, janga UKIMWI kuisha

Mungu wetu Mwenyenzi, sikia vilio vyetu
Watoto tunateseka, pande zote za dunia
Twanyanyaswa kijinsia, na kubakwa kikatili
UKIMWI janga hatari, watoto twaangamia

UKIMWI, njaa, mafuriko, vyaangamiza watoto
Twakusihi angalia, Burundi pia na Rwanda
Watoto wanateseka, Congo pia Angola
Watoto tushikamane, janga UKIMWI kuisha

Gonjwa baya la UKIMWI, laangamiza wazazi
Ni watoto twahusika, ni yatima twabakia
Ni wazazi kuwakosa, watoto twabaki teseka
Yatima Mungu twalia, twahitaji msaada

Ni yatima twabakia, na upendo kutoweka
Twazidi kunyanyasika, haki amani kukosa
Watoto tuombe sana, maovu tutayashinda
Yatima Mungu twalia, twakusihi angalia

Tumwombe Mungu, yeye ndiye ngao yetu
Dunia sasa yaisha, yabidi tuwe makini
Mengi tuyafikirie, yatupatayo kwa sasa
Watoto tushikamane, maovu tutayashinda

Dunia si yetu sasa, hakika imekwisha
Tubadili tabia zetu, na maombi silaha yetu
Maovu tutayashinda, watoto tushikamane
Tena tuombe sana, maana tunamalizika

Hapa mwisho tumefika, UKIMWI twaangamiza
Kwa imani tutashinda, UKIMWI kuutokomeza
UKIMWI tuufikirie, uasherati tuache
UKIMWI kweli unatisha, watoto twaangamia.

SHAIRI: UNYANYAPAA KWA YATIMA

Uwanjani twasogea, shairi kuwaletea
Siku tuliyo ngojea, leo tumeifikia
Wambali wote sogea, ujumbe twahutubia
Watoto tuthaminiwe, kwa wazee na vijana

Salaam twawatumia, mijini na vijijini
Wale mtakao taka, ujumbe uchukueni
Watoto kutukumbuka, heko twawapatieni
Watoto tuthaminiwe, kwa wazee na vijana

Mtuheshimu watoto, wala msitudharau
Mtuombee watoto, hili ndilo wazo kuu
Msije tupa majuto, kusali tukasahau
Watoto tuthaminiwe, kwa wazee na vijana

Kusali kwenu ni bure, watoto tukipotea
Mtulee kwa upole, hapo tutasaidika
Mtuonye kwa upole, pale tunapojikwaa
Watoto tuthaminiwe, kwa wazee na vijana

Mwatukosesha thamani, watoto wenu sikia
Kutunyima kanisani, hapo mnatukosea
Mwatutuma mashineni, muda wa kuja ibada
Watoto tuthaminiwe, kwa wazee na vijana

**Watoto wa mitaani, wanateseka kwanini?
Kwa taabu na huzuni, kutwa washinda juani
Kwa upendo na amani, tuwalete kanisani
Watoto tuthaminiwe, kwa wazee na vijana**

UKIMWI ndio chanzo, watoto kunyanyasika
Manyanyaso matatizo, watoto yanatupata
Tumaini la watoto, Mungu mwenyewe ajua
Watoto tuthaminiwe, kwa wazee na vijana

Na wazazi kutwaliwa, maneno utasikia
Mali zetu kuzipenda, watoto kunyanyapaa
Kufuru kuzianzisha, mayatima kuwatesa
Watoto tuthaminiwe, kwa wazee na vijana

Twayaomba makanisa, wananchi kwa pamoja
Serikali, mashirika, kilio kukisikia
Amani tunaomba, manyanyaso tumechoka
Watoto tuthaminiwe, kwa wazee na vijana

Tamati tumefikia, shairi kuwakunjia
Yale mliosikia, msije kuyafukia
Ujumbe twaachia, siyo tunawasimanga
Watoto tuthaminiwe, kwa wazee na vijana.

SHAIRI: UPENDO KWA WATOTO KUONDOA UNYANYAPAA

Watoto tunawapenda, tokea siku za mwanzo
Na Mungu aliwapenda, tokea kitabu mwanzo
Adamu alimuumba, kampenda tangu mwanzo
Watoto tukiwapenda, na Mungu atatupenda

Wazazi na waumini, msiwatenge watoto
Waleteni kanisani, waweze epuka moto
Kiwalea kishetani, adhabu yenu ni moto
Watoto tukiwapenda, na Mungu atatupenda

Yatima siyo kilema, bali mapenzi ya Mungu
Na sitaacha kusema, jama acheni Mungu
Msaidie yatima, pata baraka kwa Mungu
Watoto tukiwapenda, na Mungu atatupenda

Na Yesu hakubagua, aliwapenda watoto
Acheni kuwazuia, falme wao watoto
Sasa mbona mwabagua, na kuwatesa watoto
Watoto tukiwapenda, na Mungu atatupenda

Shuleni na mitaani, watoto hawana raha
Masimango na utani, jamani mbona karaha
Watoto hawatamani, kuwa binadamu aha
Watoto tukiwapenda, na Mungu atatupenda

Watoto usiwatese, anzia kwako nyumbani
Kesho waitwa vicheche, aibu ipo kwa nani
Singoje usiku uche, vuta shuka kitandani
Watoto tukiwapenda, na Mungu atatupenda

Hata sisi tu watoto, na Yesu anatupenda
Kwa nini wako watoto, unashindwa kuwapenda
Ukatili manyanyaso, mbegu mbaya unapanda
Watoto tukiwapenda, na Mungu atatupenda

Waumini tujifunze, kwake Yesu tuakisi
Watoto na tuwatunze, tusimpe ibilisi
Majaribu tuyashinde, si uchoyo si matusi
Watoto tukiwapenda, na Mungu atatupenda

Na kanisa ndio mama, watoto linawalea
Wanaimba na kusoma, wafurahi chekelea
Waefeso nenda soma, sura sita endelea
Watoto tukiwapenda, na Mungu atatupenda

UKIMWI nao ugonjwa, kama yalivyo mengine
Na wala siyo ujanja, kunyanyapaa wengine
Upendo inakupasa, kwa Mungu na jiranie
Watoto tukiwapenda, na Mungu atatupenda

Yakobo wake waraka, ni sura ile ya kwanza
Dini isiyo na taka, yenye kujali yatima
Awabarikini Baba, mkiwajali yatima
Watoto tukiwapenda, na Mungu atatupenda

Tamati nimefikia, najua mmesikia
Watoto kunyanyapaa, kujipalia makaa
Kama alivyotulea, Yesu nasi yatupasa
Watoto tukiwapenda, na Mungu atatupenda.

SHAIRI: KUNYANYAPAA WATOTO YATIMA

Hodi hodi twaingia, uwanjani twajimwaga
Machache kuwaletea, kwa makini sikiliza
Ujumbe kuueneza, watoto kunyanyapaa
Acheni kunyanyapaa, watoto mtutunzeni

Na wazazi kutoweka, upweke umetusonga
Na ndugu kutuchukua, na mateso tunapata
Kazi ngumu tunafanya, na chakula hatupewi
Acheni kunyanyapaa, watoto mtutunzeni

Elimu bora hatupewi, mizigo tunabebeshwa
Watufanya makufuli, majumbani tunakaa
Kanisani hatuendi, na imani tunakosa
Acheni kunyanyapaa, watoto mtutunzeni

Majina mengi kuitwa, vidole watunyoshea
Shuleni watukimbia, madawati watuhama
Michezoni watutenga, na chakula watutenga
Acheni kunyanyapaa, watoto mtutunzeni

Tunawaomba wazazi, watoto tusaidiwe
Huruma tufanyieni, misaada tupatiwe
Tufanyieni, mapenzi kama watoto wengine
Acheni kunyanyapaa, watoto mtutunzeni

Bwana Yesu alisema, tudumisheni upendo
Maadili mmeacha, mmesahau upendo
Amri kumi mwaacha, zingatieni upendo
Acheni kunyanyapaa, watoto mtutunzeni

Mwatufanya biashara, kazi za ndani kufanya
Jinsia kutubagua, kutuoza tuwadogo
Mila potofu mwafanya, ukeketaji watoto
Acheni kunyanyapaa, watoto mtutunzeni

Ubakaji kufanyiwa, ukatili twafanyiwa
Malezi bora kukosa, nani atupe msaada
Tunamwomba Rabuka, atujalie maisha
Acheni kunyanyapaa, watoto mtutunzeni

Usiku kucha kukesha, tunapigwa na baridi
Kutwa tunashinda njaa, Mungu wetu uko wapi
Walimwengu watucheka, kana kwamba tuliomba
Acheni kunyanyapaa, watoto mtutunzeni

Ibilisi atutesa, kwa gonjwa hili jamani
Wanadamu tunaisha, kwa gonjwa hili jamani
Tukimbilie kwa Bwana, tukapate uponyaji
Acheni kunyanyapaa, watoto mtutunzeni

Tukimbilie kwa nani, kimbilio ni muumba
Msaada wetu kwa nani, msaada ni kwa Muumba
Twapokelewa mbinguni, kwa Bwana Yesu Muumba
Acheni kunyanyapaa, watoto mtutunzeni

Tamati tunaishia, kalamu twaweka chini
Wino umetuishia, uhondo kuukatiza
Machozi yaziba macho, Mungu wetu tujalie
Acheni kunyanyapaa, watoto mtutunzeni.

SHAIRI: UZINZI NI MWIKO

Uwanjani naingia, machache kuwaeleza
Ujumbe kuwafikia, kwa makini sikiliza
Ya muhimu zingatia, yatakufaa maisha
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

Wazazi twaeleza, haki zetu tunataka
Tupewe elimu bora, tupate malezi bora
Mashuleni tutakwenda, kanisani tutakwenda
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

Watoto twawaeleza, michezo baba na mama
Vikundi vile vibaya, tusiende kujiunga
Tutaepuka madhara, wazazi kusikiliza
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

Acheni kuvichezea, vitu vyenye ncha kali
Na sindano za mitaa, watoto tukataeni
Mizigo kutubebesha, tukosapo mahitaji
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

Mila potofu kataa, na hasa ukeketaji
Watoto wadogo kuozwa, kufanya kazi za ndani
Mizigo kutubebesha, tukosapo mahitaji
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

Wazazi wetu twaomba, mtunusuru jamani
Watoto twanyanyasika, upweke umetusonga
Faraja kwetu hatuna, huruma tunaziomba
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

UKIMWI hauna mila, popote unaingia
Mdogo wala mkubwa, wasomi wasiosoma
Popote unaingia, matajiri, maskini
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

Ndugu zetu wapotea, hakika bila kujua
Vishawishi kuepuka, marafiki kuepuka
Ndugu zetu kututenga, na mali kutunyang'anya
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

Watoto tuepukeni, huo uzinzi
Wote tuwe kwa Yesu, shetani ameze wembe
Sasa nafurahia, kwa Yesu ninajikita
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

Watoto tukimbilie, kwa Bwana Yesu jamani
Nayaweza mambo yote, Bwana anitia nguvu
Awaguseni watoto, ili awaokoeni
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

Elimu mkamateni, musimuache aende
Mshike maana yeye, ni uzima wako wewe
Usiingie katika, njia ya wale waovu
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

Tamati tunaishia, tunamuomba Rabuka
Atujalie baraka, tuishi maisha mema
Wino umeishia, tunaomba zingatia
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha.

NGONJERA: KUNYANYAPAA

Hodi hodi naingia, uwanjani najimwaga
Wadogo habari zenu, wakubwa shikamooni
Nimekuja kwa machache, jambo moja kunyanyapaa
Wapendwa nawauliza, kunyanyapaa ni nini?

Ndugu yangu sikiliza, nikutoe ukiziwi
Kunyanyapaa ni mila, inayohatarisha maisha
Tunaionba jamii, likomeshwe janga hili
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

Watoto tunatengwa, na watoto wenzetu
Tunacheza peke yetu, tunakula peke yetu
Maisha yetu ya hofu, mawazo tele moyoni
Na tuepuke uzinzi, tuyanusuru maisha

Watoto twadhalilishwa, twaishi katika hofu
Mila hii hapana, tunaipinga bila hofu
Badiliko tunaleta, na mawaidha tunawapa
Changamoto kwetu leo, unyanyapaa ni unyanyasaji

Wazazi tunawaomba, muache kunyanyapaa
Unyanyapaa ni hatari, tena ni mila potofu
Mnanyanyapaa wasichana, na ni hasa mayatima
Kunyanyapaa mila potofu, watoto tunaipinga

Wasichana wanaathirika, kiakili pia kimwili
Shule wanaachishwa, ili kwenda kuolewa
Watoto tuna ombi letu, serikali itusaidie
Kunyanyapaa mila potofu, watoto tunaipinga

Tulinde taifa letu, lisipatwe na hatari
Unyanyapaa ukomeshwe, kwa watoto wote wa kike
Tuwaelimishe mabinti, ubaguzi tupige vita
Unyanyapaa mila potofu, watoto tunaipinga

Jambo hili latukera sana, nalo ni unyanyapaa
Watoto twalia sana, twapinga unyanyapaa
Unyanyapaa tunapinga, elimu bora tunataka
Unyanyapaa mila potofu, watoto tunaipinga

Kanisani twakatazwa, mafundisho bora kukosa
Msingi wa imani yetu, kanisani kuhudhuria
Watufanya makufuli, watoto kuwa walinzi
Unyanyapaa tunapinga, Elimu bora tunataka

Tamati tumefikia, mbele hatutaendelea
Yote tumeyasema, na yote mmeyasikia
Katika ngonjera hii, ni mengi tumewaeleza
Unyanyapaa mila potofu, watoto tunaipinga

NGONJERA: UZINZI NI HATARI

Uwanjani naingia, machache kufahamisha
Dunia yaangamia, gonjwa lisilo na tiba
Gonjwa lisilochagua, mkubwa wala mdogo
Gonjwa hili gonjwa gani, naomba kueleweshwa

Kaka yangu sikiliza, kaa chini nikueleweshe
UKIMWI umeingia, Dunia yaangamia
UKIMWI umeua wengi, ndugu zetu kututoka
Na tuepuke uzinzi, maisha yetu kunusuru

Sielewi usemalo, uzinzi tuuachaje
UKIMWI gonjwa gani, liondoe mila zetu
Kurithiana wajane, latoka babu zake
Niondolee ujinga, hujui maana wewe?

Tulia nikueleze, sikiliza kwa makini
UKIMWI hauna mila, popote unaingia
Maambukizi kwa uhakika, ni kufanya ngono zembe
Tuepuke ngono zembe, maisha yetu kunusuru

Bado sikuelewi, kutambua usemalo
Imani yetu inadumu, toka enzi za babu zetu
Babu zetu waliazimu, hakuwepo mpinzani
Ngono zembe kitu gani, naomba kueleweshwa

Tunapaswa kuziacha, hizo ni mila potofu
Ulimwengu kubadilika na mila kubadilika
Enzi za babu zetu, si enzi za siku hizi
Tuepuke ngono zembe, maisha yetu kunusuru

Enzi za babu zetu, magonjwa hayakuwepo
Mizizi walitumia, hospitali walisikia
Mikojo yao walioga, na magonjwa wakapona
Rafiki sikuelewi, endelea kunieleweshwa

Elimu ilipoingia wataalam kupatikana
Hospitali zikajengwa, tiba zikapatikana
Magonjwa yakaenea, mengine kukosa ufumbuzi
Tuepuke ngono zembe, maisha yetu kunusuru

Dini nazo zikaingia, makanisa yakajengwa
Watu kuingia kanisani, maadili kujipatia
Imani yao kudumu, maisha kuwa mazuri
Tuepuke ngono zembe, maisha yetu kunusuru

Sasa nimetambua, ngono zembe ni hatari
Mila zilizo potofu, ndugu zangu tuzikimbie
Tumepoteza ndugu zetu, hakika bila kujua
Tuepuke ngono zembe, maisha yetu kunusuru

Sikiliza kwa makini, busara Yesu asemayo
Watoto aliwaita, wanafunzi wakawakataza
Hao na wale kwangu, makao nawaandalia
Kimbilio letu kwa Yesu, kila ajaye kwetu

Watoto twashangilia, makao twaandaliwa
Tushike maadili mema, wote tutakwenda kwa Yesu
Yesu kimbilio letu, katika maisha Yesu
Kimbilio letu kwa Yesu, kwa kila ajaye kwake.

SHAIRI: UKIMWI HAUBAGUI SISI BADO TWABAGUA

Liko jambo kukera, Tanzania limefika
Kenya, Uganda, Angola, nako pia lahusika
Halina hata subira, yatima waongezeka
UKIMWI haubagui, sisi bado twabagua

Unyanyapaa sikia, ndilo jambo natamka
Upendo limefukia, ubaguzi kufumka
Manyanyaso yatukia, ati wameathirika
UKIMWI haubagui, sisi bado twabagua

Unyanyapaa waua, kuliko gonjwa lenyewe
Wagonjwa wanajiua, wahofu joto ya jiwe
Nenda hata katika, ndugu bado ni kiwewe
UKIMWI haubagui, sisi bado twabagua

Ndugu tuwaelimishe, waepukane na ngono
Uzinzi wajiepushe, usafi liwe patano
Isije kuwa kasheshe, kuvunja tena agano
UKIMWI haubagui, sisi bado twabagua

Kuacha uasherati, ni jibu tosha kwa wote
Ndiyo dawa madhubuti, ulimwenguni kokote
Ni heri tujizatiti, mauti isitukute
UKIMWI haubagui, sisi bado twabagua

Kutesa waathirika, siyo dawa ya kuponya
Ni sumu yatambulika, inaua nawaonya
Watunze wenye mashaka, kwa upendo si kufinya
UKIMWI haubagui, sisi bado twabagua

Wengi waliotangulia, kwa Mungu mbele ya haki
Walishindwa vumilia, unyanyapaa lukuki
Acha kuwashambulia, wasije kutaharuki
UKIMWI haubagui, sisi bado twabagua

Kanisa lisiwanyime, huduma zote tukufu
Wawe huru waungame waishi kwa ukunjufu
Wanawake wanaume, wapende bila kukifu
UKIMWI haubagui, sisi bado twabagua

Kunyoa au kusuka, siyo kinga ya kipara
Kitazidi ongezeko, kama kioo kitang'ara
Kutesa waathirika, siyo kinga iliobora
UKIMWI haubagui, sisi bado twabagua

Tamati nimeshafika, kero nimezieleza
Wapende waathirika, huruma kwao ongeza
Wape vitu kila rika, watunze bila kukwaza
UKIMWI haubagui, sisi bado twabagua.

WIMBO: DUNIA HII

Dunia hii imeshafika mwisho yaonyesha na ishara zake,
Tukumbuke Sodom na Gomora, hizo ndio ishara zake

x 2

Solo: Mataifa

Wote: Mataifa

Solo: Yapigana

Wote: Yapigana

Solo: Na magonjwa

Wote: Na magonjwa

Solo: Yatishia

Wote: Yatishia

Wote: UKIMWI watikisa dunia hizo ndizo ishara zake x 2

Utabiri ulishatabiriwa ukisoma maandiko ya Mungu,
Kumbukumbu 28 soma yote utapata humo

x 2

UKIMWI huu kweli hauna dawa, unauwa wazee, vijana,
watoto nao pia wanakufa tunaomba Mungu atuponye

x 2

Tukimbie tuache dhambi zetu tuyaache ya dunia hii,
Tumfuate Mwokozi wetu Yesu siku ya mwisho tukashinde x 2

WIMBO: YALIYOTABIRIWA

Yaliyotabiriwa siku za nyuma, vita njaa na
magonjwa vimefika

x 2

Kiitikio:

Solo: ukipita pita

Itikio: ukipita pita

Solo: watakuonyesha

Itikio: watakuonyesha

Wenye mali hizi

Wenye mali hizi

Wamekufa wote

Wamekufa wote

Hata wa kurithi, haonekani

Mali ziunaoza hazina wenyewe

Kibwagizo:

Mahali pengine, utaona watoto, walio yatima, wamebaki
wapweke, nani awatunze, yasikitisha

Na haya tumeshayaona kwa macho watu
wanavyokufa yasikitisha

x 2

Pole pole na sisi tunasogea, kabla hatujafa
tutubu dhambi

x 2

SIMULIZI: TAHADHARI DHIDI YA MAAMBUKIZI YA VVU

Unyanyapaa ni tabia isiyowatendea haki wenye haki. Kumnyanyapaa mtu aliyethirika na virusi vinavyosababisha UKIMWI na mtu mwenye ugonjwa wa UKIMWI ni kumkosea Mungu na kuvunja haki za binadamu.

Kuna dhana potofu kwamba watu wanaoishi na VVU walifanya dhambi ya zinaa hivyo ni haki yao kupata mateso na kuwasaidia au kuwapa msaada ni kumkosea Mungu aliyewaadhibu. Maana wengine wamesema UKIMWI ni pigo kwa wenye dhambi.

Kuna usemi usemao “Mtego wa panya hunasa waliomo na wasiokuwemo.” Kuna watu ambao walikuwa wanategemewa na kuaminiwa sana na jamii Je ni haki kuwanyanyapaa wenye virusi vya UKIMWI?

Katika mji fulani kulikuwepo na mchungaji fulani wa kanisa fulani. Kanisa hili lilikuwa la waumini wa imani kali juu ya wokovu. Alikuwepo msichana mmoja aliyekoka sana kumbe alikuwa akiishi na virusi vya UKIMWI bila yeye kujitambua kwani hakuwahi kupima afya yake. Hakuwa tayari kupima kwa hofu asije akagundulika na tatizo na hasa ukizingatia UKIMWI ulitafsiriwa vibaya kijijini hapo. Baada ya muda msichana alipata mchumba na wote wawili walienda kwa uaminifu kwa mchungaji wao. Wakamweleza dhamira yao ya kutaka kufunga ndoa; mchungaji alifurahia sana na kuwaombea baraka. Mchungaji huyo hakuwashauri kwenda kupima kwa imani kuwa wameokoka hawawezi kuwa na virusi vya UKIMWI kwani hivyo vinawapata “wazinzi” tu. Akawaambia wale

vijana kuwa kwa tabia zao nzuri haoni haja ya wao kupima badala yake wapange siku ya kufunga ndoa. Tarehe ya harusi ikapangwa.

Baada ya ndoa kufungwa muda ukapita binti akawa mja mzito na tarehe ya kujifungua ilipofika kwa moyo wa upendo walimwomba mama mchungaji (mtumishi wao mwaminifu) amsaidie huyo binti wakati wa kujifungua. Mama mchungaji akakubali na kwa bahati mbaya katika maeneo waliyokuwemo hapakuwa na mipira ya kuvaa mikononi kwa ajili ya kuzuia maambukizi yoyote. Wakati akikata kitovu cha mtoto damu ya mama aliyejifungua ikagusana na damu ya mama mchungaji ambaye alikuwa na michubuko mikononi mwake. Tokea hapo mama mchungaji naye akawa tayari ameambukizwa virusi bila kujijua kwani yule binti tayari alishaambukizwa virusi vya UKIMWI. Naye mama mchungaji bila kujua naye akamwambukiza mchungaji; kwa hiyo wote wawili wakawa wameambukizwa bila kujijua.

Siku moja muumini wao mmoja akalazwa hospitalini na alikuwa amepungukiwa damu. Hospitali haikuwa na damu ya akiba ikabidi damu itafutwe kutoka kwa watu haraka. Kumbuka miaka ya 1990 hadi 95 hapakuwa na vifaa vya kupimia virusi katika hospitali za vijijini. Ikabidi mchungaji achukuliwe damu haraka na kuwekewa mgonjwa kwani kila mtu ikiwa ni pamoja na mchungaji mwenyewe aliamini kuwa damu hiyo ni salama kutokana na uaminifu wake na nafasi yake kijijini. Hapo ikawa tayari mgonjwa naye ameambukizwa virusi bila kujua. Wote waliishi na virusi bila kutenda dhambi. Baadaye miili yao ilianza kudhoofu na walipoenda kupima katika hospitali ya mjini, mchungaji na mke wake waligundulika kuwa wameathiriwa na virusi vya UKIMWI. Walitengwa na jamii na mchungaji akafukuzwa kazi ya uchungaji.

Yule mgonjwa aliyeongezewa damu aliposikia habari mbaya za mchungaji na mkewe alienda hospitali kupima naye vile vile akagundulika ameathrika pamoja na mkewe na mtoto aliyekuwa bado mchanga. Jamii iliwanyanyapaa sana wakakosa amani. Hatimaye wakagundua kuwa aliyewaambukiza UKIMWI ni mchungaji. Wakaamua kulipiza kisasi kwa kuwaambukiza watoto wa mchungaji kwa makusudi. Mtego wa panya wakaingia waliokuwemo na wasiokuwemo. Je ilikuwa haki kwa ile jamii kumnyanyapaa mchungaji na mkewe au yule mgonjwa aliyeongezewa damu na mchungaji? Je tuna haki ya kuwanyanyapaa waathirika tukidhani wametenda dhambi? Na mateso wanayopata ni haki yao? Na tuwaache

wateswe hadi kifo chao wakati tunaweza kuwanusuru?

SIMULIZI: TUPIGE VITA VVU NA UKIMWI

Katika kijiji kimoja kulikuwepo na mama mmoja aliyekuwa na mifugo yake; kuku, mbuzi na ng'ombe.

Na kulingana na jamii yetu ya Kitanzania nyumba nyingi kuwa na panya.

Na mama huyu alikuwa akisumbuliwa sana na panya, na aliamua kununua mtego kwa lengo la kuwamaliza hao panya. Panya wakawa wanaswa na ule mtego na kufa kila siku. Panya hawakuwa na uwezo wa kuondoa ule mtego.

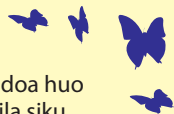
Panya akifikiri kwa kina na kuona wanapungua siku hadi siku. Panya akamwendea kuku, akamwambia rafiki ninaomba tusaidiane kuondoa huu mtego maana wenzenu tunamalizika, kuku akasema Je? Umewahi kuona hata kuku mmoja amenaswa na huo mtego? Panya akasema hapana, kuku akasema basi huo haunihusu mimi.

Panya akavumilia akaona haiwezekani bora aende kwa mbuzi. Akamwambia;- Haloo mbuzi wewe ni hodari na una nguvu sana, unaonaje ukinisaidia tukauondoa huo mtego, maana wenzenu tunamalizika, mbuzi akasema Je? Umewahi kuona hata mbuzi mmoja amenaswa katika huo mtego? Panya akasema hapana, mbuzi akamwambia basi huo mtego haunihusu mimi.

Panya bado akaendelea kusugua kichwa, akamwendea ng'ombe na kusema;- Haloo ng'ombe wewe ni hodari na una nguvu nyingi na sifa nyingi kwa kuwa unatoa hata maziwa mazuri na binadamu anakunywa, hivyo hukusifu

na kukupenda sana, unaonaje ukinisaidia kuondoa huo mtego maana wenzenu tunamalizika na kufa kila siku kwa ajili ya huo mtego? Ng'ombe akacheke, Ha! Ha! Ha! Umewahi kuona hata ng'ombe mmoja amenaswa katika mtego huo? Panya akasema hapana, ng'ombe akamwambia basi huo mtego haunihusu mimi.

Siku moja usiku yule mama akasikia kelele katika ule mtego kama panya amenaswa, akuzungusha mkono wake ili kutafuta kibitari na kibiriti ili awashe na kumuua panya aliyenaswa katika mtego.

Mara akasikia kitu kimemng'ata mkononi, kumbe alipowasha kibitari ilikuwa ni nyoka kubwa ambalo lilinaswa mkia wake kwenye mtego wa panya.

Sumu ikaendelea kuenea katika mwili wa mama yule, baadaye yule mama akapelekwa hospitali, na hali ya mama yule ikazidi kuwa mbaya, wakasema jamani mchinjeni kuku, mama huyu apate supu hivyo kuku akachinjwa.

Hali ya mgonjwa ikaendelea kuwa mbaya zaidi wakasema mchinjeni mbuzi, nyama iuzwe tupate fedha kwa ajili ya matibabu, mbuzi akachinjwa.

Hali ya mgonjwa ikawa mbaya zaidi hadi kupoteza maisha. Watu wakaja wengi kwenye msiba, mboga haitoshi wakasema watu ni wengi sana hivyo ili mboga itoshe ng'ombe achinjwe, ng'ombe naye akachinjwa.

Hivyo wote ambao mtego haukuwahusu uliwasababishia vifo ingawa wao waliona ni panya tu muhusika.

Hivyo basi mtego wa panya ni sawa na ugonjwa wa UKIMWI. ambao tunauona upo mbali na sisi au kwa

jirani. Lakini tusipokuwa makini na kumtegemea Mungu, unaweza kuwapo hata kwetu pia. Mungu atusaidie sana.

MICHEZO YA KUIGIZA

Igizo Namba 1: Unyanyasaji wa Wanafunzi wa Kike Shuleni

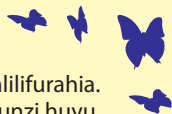
Maudhui katika igizo hili ni unyanyasaji wa kijinsia kwa mwanafunzi wa kike. Wahusika wakuu ni mwalimu wa kiume na mwanafunzi wa kike mwenye umri mdogo. Pia katika igizo hili kuna wahusika wengine ambao hawaonekani sana nao ni wazazi wa mwanafunzi na mwalimu mkuu.

Igizo linahusu mwalimu kumhadaa mwanafunzi wa darasa la tano mwenye umri wa miaka 13. Mwalimu huyu alimtamani mwanafunzi katika darasa lake. Mwanafunzi alikuwa akifeli sana somo la mwalimu huyu ambalo lilikuwa ni hisabati. Mbinu aliyotumia mwalimu ni kumrubuni mwanafunzi kuwa atamsaidia sana kufaulu ikiwa angekubali kufanya naye uzinzi. Mwanafunzi alionyesha woga na mshtuko mkubwa aliposikia maneno hayo toka kinywani mwa mwalimu na mwanzoni alikataa kata kata.

Baada ya mwalimu kuendelea kumshawishi na ukizingatia dhamira yake ya kupeleka matokeo bora nyumbani hatimaye mwanafunzi alikubali ili kupunguza adha kutoka kwa wazazi kila anapopeleka ripoti ya shule ambayo ilionyesha udhaifu mkubwa katika somo la hisabati.

Baada ya kumwonyesha mwalimu dalili za kumkubali mwalimu alimpa msaada wa somo la hisabati na kupewa ripoti nzuri inayoonyesha kupata maksi za juu sana

katika somo hilo jambo ambalo hata wazazi walilifurahia. Mwalimu alimfanyia tendo la kinyama mwanafunzi huyu mwenye umri mdogo na kumsababishia maumivu na majeraha katika sehemu za siri na pia kumpa uja uzito. Pia mwalimu alikuwa ana virusi vya UKIMWI jambo lililopelekea kumwambukiza mwanafunzi.

Binti alianza kuumwa na dalili kuonyesha kuwa ana uja uzito jambo lililopelekea wazazi kumpeleka katika kituo cha afya ambako alikutwa ana uja uzito na pia ameambukizwa virusi vya UKIMWI. Ilipelekea huzuni kubwa kwake, kwa wazazi na walimu wa shule yake hasa mwalimu mkuu.

Matokeo ni athari kwa mfumo mzima wa maisha ya huyu mwanafunzi, hata hivyo mwalimu alichukuliwa hatua kali mojawapo ni kufukuzwa kazi na anakabiliwa na kesi ya kujibu.

Hitimisho la igizo hili ni kuwataka walimu hasa wa kiume kuwafundisha watoto bila kuonyesha hali yoyote ya unyanyasaji wa kijinsia.

Wanafunzi wanahimizwa kutoa taarifa mara waonapo dalili za mapenzi kutoka kwa walimu, wazazi au ndugu.

Igizo Namba 2: Tusiwanyanyapae Wanaoishi na Virusi vya UKIMWI (VVU)

Lengo

Kuwafanya walengwa wa marika yote kanisani, misikitini kuacha kunyanyapaa walioathirika na VVU

Igizo

Idadi ya waigizaji 11

Familia 1 ya mama na watoto 3

(mmoja msichana, wawili wavulana)

Watoto yatima 2 (mvulana na msichana) ambao ni ndugu

Wanafunzi 4 (wasichana na wavulana)

Kiongozi wa dini

Igizo lenyewe

Sehemu ya kwanza

Aonekane mama ambaye atakuwa bibi wa watoto yatima anawachukua wajukuu zake na kuwaleta nyumbani baada ya baba yao kufariki na hatimaye mama yao (ambaye ni binti wa huyo bibi) kufariki na kuwaacha yatima. Anatoa utambulisho kwa watoto wake kuwa nao hao ni watoto wao kwani wameachwa na marehemu dada yao. Anasisitiza kuwa dada yao ambaye ni mama wa hao yatima yeye na mumewe walikufa kwa UKIMWI ambao ni ugonjwa mbaya waliojitakia. Kwa hiyo hata hao watoto wawaogope kwani nao wanaishi na virusi vya UKIMWI (VVU). Mtoto mmoja wa kiume (Huruma) ambaye ni mjomba wa hao yatima hakubaliani na mama yake kuwatenga hao wajukuu kwa vile wana virusi vya UKIMWI. Huruma

anasisitiza kuwa VVU ni tatizo lakini yeyote anaweza kupata.

Watoto wengine wanasisitiza kuwa UKIMWI ni ugonjwa hatari na hutakiwi kula nao wenye UKIMWI wala kusalimiana nao.

Sehemu ya pili

Watoto wote pamoja na yatima wanakwenda shule. Watoto wawili ambao wanakubaliana na mama yao wanawatangaza hao yatima kuwa wana VVU. Watoto yatima wanatengwa shuleni; wanafunzi wengine wanawakimbia. Kijana Huruma anawafariji na kuwatia moyo kwa kusema “jipeni moyo mimi nipo nanyi pia Mungu anawapenda atawasaidia. Nitahakikisha mama na ndugu zangu wanaelewa.”

Sehemu ya tatu

Watoto wote waonekane wakiwa nyumbani. Maisha ni magumu kwa yatima, kazi ni nyingi na ngumu kwao; chakula cha shida na maneno mabaya toka kwa bibi na wale watoto wawili waliowatangaza shuleni. Wanakosa msaada matumaini na afya zao zinadhooifika

Sehemu ya nne

Yatima mmoja anaamua kwenda kwa Kiongozi wa dini kumlilia kwa mateso wanayoyapata.

Kiongozi wa dini anawatembelea na kuwakuta yatima wako peke yao; anawahurumia. Wanaingia ndani wote kwa pamoja.

Kiongozi anaanza kuzungumzia umuhimu wa upendo kama vitabu vitakatifu vinavyosisitiza.

Bibi na watoto wake waliokuwa wanawanyanyapaa yatima wanaonekana kukosa raha kwa waliyokuwa wanawatendea na kisha wanaanza kuwapenda yatima na kuwakumbatia.

Hitimisho

Kiongozi asisitize kuwapenda wenye virusi na kuwatia moyo badala ya kuwatenga. Tuwatie moyo na kuwasaidia kwa kila hali.

Igizo Namba 3: Tahadhari Dhidi ya Maambukizi ya Virusi vya UKIMWI

Lengo

Uwe na tahadhari unapomhudumia mgonjwa yeyote

Igizo

Idadi ya waigizaji: 6

Baba na mama na binti yao: 3

Mwanafunzi wa kike 1 na rafiki wa binti yao

Daktari 1

Mwalimu wa dini 1

Igizo Lenyewe

Sehemu ya kwanza

Baba anapata safari ya kwenda nchi ya nje (Ulaya).

Anaiaga familia yake. Baba anamsisitiza binti yake azingatie masomo pia asiache kwenda nyumba ya ibada.

Sehemu ya pili

Mama na binti yake nyumbani wanaendelea na maisha ya kawaida ya kila siku

Sehemu ya tatu

Mama anamwamsha binti yake kwenda shule. Mara rafiki yake (msichana) anampitia kwenda shule wanasoma wote kidato cha pili. Wakiwa njiani ghafla rafiki yake anapata kizunguzungu na kuanguka chini. Akaumia na kutokwa damu. Kumbe huyu rafiki yake alikuwa anaishi na VVU. Alimhudumia huyu rafiki yake bila tahadhari yoyote na kisha akamrudisha kwao.

Binti anarudi nyumbani kubadili nguo ambazo zilipata damu. Mama yake alipomwuliza kwa nini alibadili nguo ikabidi amweleze kilichotokea njiani wakiwa na rafiki yake.

Sehemu ya nne

Kadri siku zilivyozidi kwenda afya ya binti inaanza kuzorota. Anapatwa na homa za mara kwa mara na mama yake anaamua kumpeleka kwa daktari na kumtaka ampime vipimo vyote ili wapate kujua ni nini kinachompelekea binti kuumwa mara kwa mara. Matokeo ya vipimo yanadhihirisha kuwa binti ameathiriwa na VVU. Daktari anatoa ushauri kwa wote kuhusiana na majibu yale na mama anashtuka na kumwuliza binti yake ni jinsi gani amepata VVU. Daktari alimdhihirishia mama yake kuwa alimpima binti yake na kukuta kuwa anajiheshimu na hajawahi kuchezeza na wanaume na ikabaki bado kitendawili ni kwa namna gani aliweza kuambukizwa VVU, huku daktari akiwa ameeleza njia kuu ya maambukizi ya VVU ni kwa njia ya kujamiiana. Hatimaye mama anakumbuka kuwa binti yake aliwahi kumhudumia rafiki yake aliyetokwa na damu na huku binti akiwa na kidonda cha wazi mkononi. Wanapata tiba na kurudi nyumbani.

Sehemu ya tano

Baba anarudi toka Ulaya na anapata habari za nyumbani kuwa binti yao amefaulu vizuri mtihani wa kidato cha pili kuendelea kidato cha tatu lakini ni mgonjwa ameambukizwa VVU. Baba anakasirika na kutoamini kuwa mwanae kaathirika kutokana na kumhudumia rafiki yake. Anamuita mtoto kwa ukali huku akivitupa vyeti vya vipimo vya VVU chini. Mtoto anasikitika na kukata tamaa ya kuishi. Anamuendea mwalimu wake wa dini kutaka ushauri. Mwalimu wa dini anakuja nyumbani

kuipa familia maneno ya faraja yanayohusu upendo na kutokuhukumu. Pia anasisitiza si kila wakati watu wanaambukizwa VVU kwa njia ya ngono na kwa huyu binti daktari alishadhihirisha kuwa alikuwa hajawa na tabia ya kuchezewa na wanaume.

Hitimisho

Wazazi na walezi wasiwahukumu watoto mara moja linapotokea tatizo. Ni vema wakafanya uchunguzi kwanza bila hasira

Health Policy Initiative, Task Order I
Migombani Street plot #106
Mikocheni
P.O. Box 76724
Dar es Salaam, TZ
(Tel): 255.22.2700721/717
mmahendeka@constellagroup.com